

Anadolu 1913

Béla Hovárth, Çev. Tarık Demirkan

İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Aralık 2010, 126 Sayfa, ISBN 978-975-333-057-2

Alev DURAN*

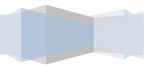
Macar Turan Cemiyeti 1910 yılının son günlerinde kurulduktan sonra Macar kamuoyunu doğu ülkeleri üzerine bilgilendirmek amacıyla konferanslar düzenlemeye başlamış, bir yanda da Anadolu ve ötesine düzenlenen gezilerle Macar bilim dünyasının doğu ülkeleri hakkındaki bilgilerinin artırılmasını hedeflemiştir. Bu kapsamda yapılan gezilerden üçüncüsü olan Milleker başkanlığındaki 1913 yılında Anadolu'ya yapılan Konya ve kayseri arasındaki bölgenin bilimsel ve ekonomik açılardan incelendiği gezidir. Bu geziye katılan Turan Cemiyeti üyesi Béla Horváth izlenimlerini 1929 yılında kitaplaştırmıştır.

Kitabın önemini kendi kaleminden şu sözlerle ifade etmiştir:

“Turan cemiyeti tarafından desteklenen coğrafi ve etnografik gözlemleri amaçlayan seyahatimiz, büyük dünya savaşının hemen arifesinde, 1913 yılı yaz ve sonbahar aylarında gerçekleşti. O zamandan bu yana, dünya savaşının son derece şanssız bir şekilde sonuçlanmasının ardından Anadolu’da olup bitenler ve Türklerin hayranlıkla izlenen bağımsızlık savaşı, Türklerin olağanüstü bir hamleyle geri dönüşü, bizim acılar içinde kıvranan mazlum ulusumuzun kararar gökyüzünde parlayan bir umut yıldızı gibidir. Ama bu kitaba önem kazandıran bir başka husus da Macar halkının kendi dilinde okuyabileceği bu akraba halkı tanıtan, onun hayat tarzını erdem ve eksikliklerini bütünsellik içinde aktaran bir kitabın şimdiye kadar yayımlanmamış olmasıdır. Bu kitap bu eksiği de doldurmak istiyor...”

2010 yılında Tarık Demirkan tarafından çevrilerek istifademize sunulan bu kitabın içeriğine bakacak olursak;

* Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Tarih Bölümü, Kayseri, e-Mektup: alvdrn@gmail.com.

Sunuş (s. IX-X) kısmı, çevirmen tarafından hazırlanmış olup, Macar Türkolojisinin Türkiye ile olan ilişkisi genel hatlarıyla değinilerek yazar Béla Hovárth ile olan ilişkisinden ve Hovárth'ın yapmış olduğu 1913 tarihli bu geziden bahsedilmiştir. *Giriş* (s.1-2) ise yazar Béla Hovárth tarafından hazırlanmıştır. Bu bölümde yazar gezinin amaç ve kapsamından bahsetmekle birlikte, Macar Turancılarının Türkiye ve Türklere olan bakış açısı da görmek mümkündür.

“ *Hazırlıklar*” (s. 3-4) gezinin hazırlıklarının detaylı bir şekilde anlatıldığı bu bölümde, yazar aynı zamanda Türkiye'deki bağlantılarını, gezinin organize edilmesini ve Türkiye'deki Turancılarla ilgili oldukça ilginç bilgiler paylaşmaktadır. Gezinin yapıldığı dönemde 1913 tarihide Balkan savaşlarına denk gelmiş olması açısından da son derece ilginçtir.

“ *Haydarpaşa'dan Konya'ya*” (s. 5-11) 19 Temmuzda İstanbul'a gelen yazar ve ekibi ilk olarak Haydarpaşa garından Anadolu'ya yapmış oldukları geçişi anlattığı bu bölüm Konya'ya yani Anadolu'nun içlerine kadar uzanmaktadır. Oldukça güçlü tasvirlerin yer aldığı ve anlatımın oldukça başarılı olması dönemin Anadolu'sunu anlamak açısından da oldukça önemlidir. Yazar geçtiği coğrafyayı, insanları, kültürleri oldukça iyi bir gözlemci olarak notlarında yer almasını sağlamıştır. Konakladıkları yerler ve ekonomik yapıları, burada görüştüğü kişiler büyük bir titizlikle gözlemlenerek notlarının arasındaki yerini almıştır. Bu gezi sırasında tanık oldukları bir Grek düğünün tüm ince ayrıntılarına yer veren yazar, Macar Turancılarının Turan coğrafyasına karşı ne kadar titiz olduğunu göstermektedir.

“ *Konya'da*” (s. 11-29) Anadolu'nun tam ortasında yer alan eski Selçuklu başkenti Konya için tek bölümün hazırlayan yazar, tüm hassasiyetiyle birlikte buradaki gözlemlerini titiz bir şekilde not almaya devam etmiştir. Yine Konya'nın coğrafyası, ekonomisi, kültürü, mimarisi hakkında yapmış olduğu gözlemlerini kitabına aktarmıştır.

“*Konya'dan Yağlı Bayat'a*” (s. 30-46) Anadolu içlerindeki Konya'daki maceralı günlerinden sonra yine Konya'ya bağlı olan Yağlı bayat köyüne yapılan seyahatin notlarını içermekte olan bölümde yolculukları sırasında Turancılardan aldıkları referanslarla kendilerine yardım eden kişilerden de bahsedilmektedir. Hovárth'ın gözlemlerinde bir diğer noktada Türk misafirliği olmuştur. Türklerin köyelerine gelen yabancılara karşı olan tavrı, onları ağırlama biçimleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

“ *Yağlıbayat'tan Karapınar'a*” (s. 47-55) bu bölümde de yazar gözlemlerini aktardıktan sonra bölgede karşılaştığı Rusya- Kırım göçmenlerinden bahsederken, Türk toprak yapısı ile ilgili gözlemlerinden de bahsetmektedir. Bu noktada Osmanlı'daki toprak sistemini kabaca anlatmıştır. Daha sonrada devletin göçmen politikalarından bahsetmektedir. Bu noktada kitabın içeriği Türk toplumu ve devlet yapısıyla ilgili çok ilginç bilgiler içermekle birlikte dışarıdan bir gözün aktarması daha da ilginç kılmaktadır.

“*Karapınar’dan Aksaray’a*” (s. 56-67) yazar Karapınar’dan bahsederken Mohaç’ın galibi Sultan Süleyman’ın babası Yavuz’un zamanında bu bölgedeki yatırımlardan bahsetmektedir. Yavuzu Sultan Selim’den bahsederken Mohaç’a atıf yapılması, Macarların zihninde Mohaç’ın izlerini izlemek açısından dikkat çekicidir. Bu bölümde de yazar yine coğrafyadan ekonomiye, kültürden mimariye izlenimlerini tek tek ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

“*Aksaray’dan Niğde’ye*” (s. 68-75) yazar bu bölümde ilk olarak gözlemlerinde değinirken ilginç bulduğu konuları not almaya devam etmiştir. Bu başlıkta yazarın en çok dikkatini çeken Türklerin zaman ölçümünü ilginç bularak bundan bahsetmiştir. Doğuya özgün olarak nitelendirdikleri bu sistemi çok garip karşılayan yazar uzun bir bölümü buna ayırmıştır. Bu bilgilerin aktarılması dönemin kültürünü tanımak için oldukça iyi bir kaynak olarak karşımıza çıkarmaktadır.

“*Niğde’de*” (s. 76-84) bu bölüm başlığı altında yazar gözlemlerine yer verirken bu seferde Anadolu’daki eczacılık kültüründen bahsetmiştir. Her bölümde bir konu hakkında daha fazla spesifik bilgiler vermektedir. Bu bölüm de tatlı ve eczacılık, ilaç kültürü ağırlıklı konu olmuştur.

“*Niğde’den Nevşehir’e*” (s. 85-92) yazar bu başlık altında Ağustos ayında devam eden seyahatinde bölgedeki maden yataklarından bahsetmektedir. Macar Turancıları turan ülkelerinin ekonomik yapılarına ayrı bir önem vermektedir. Bir diğer ele alınan noktada arkeolojik bulgular ve bölgedeki Türkmenlerle ilgili bilgiler olmuştur.

“*Nevşehir’de*” (s. 93-98) bu bölümde de yazar genel gözlemlerinin yanı sıra ele aldığı konu Türk paralarıyla ilgili bilgilere ağırlık vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun mali ve ekonomi bilgileri arasında yoğrulmuş bu bilgiler oldukça ilginçtir.

“*Nevşehir’den Kırşehir’e*” (s. 99-105) bu başlıkta altında yazar yeniçeriler ve Bektaşiler ile ilgili gözlemlerinden bahseden yazar Hacı Bektaş Veli ile ilgili de ilginç fikirlerinden bahsetmektedir.

“*Kırşehir’de*” (s. 106-107) bu bölüm oldukça kısa olmakla birlikte Kırşehir’deki pazarları anlatmaktadır.

“*Kırşehir’den Ankara’ya*” (s.108-116) bu başlık altında yazar coğrafi gözlemlerine ağırlık vermiştir. Yol boyunca karşılaştığı coğrafi özelliklerin yanı sıra endemik kuş türlerinden de uzun uzun bahsetmiştir. Yazarın dikkatini çeken bir diğer noktada yol üstündeki arkeolojik bulgular olmuştur.

“*Ankara’da*” (s. 117-119) son bölümde Ankara’ya varış anlatılmıştır. Çok fazla ayrıntılı bilgilerin olmadığı bu bölümde Eskişehir üzerinden İstanbul’a oradan da Macaristan’a dönüş çok kısa bir şekilde anlatılmıştır.

Kitabın içeriğinden sonra üslup ve dil olarak bakacak olursak Béla Hovárth’ın gayet sade bir dil kullandığını ve üslubunun akıcı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında 1913 Anadolu’sunun

anlatımını yaparken kullandığı tabirlerle tasvir yeteneğinin gayet yerinde olduğunu görebiliyoruz. Anadolu'yu bir tablo edasıyla kelimelerle çizimi ve çevirmen Tarık Demirkan'ın ise dile olan hâkimiyeti ile hızlıca okunabilecek bir eser ortaya çıktığını ifade edebiliriz. Eserin önemine binaen çevirmenin belirttiği gibi 1913 ve günümüz Anadolu'su ve insanındaki değişim dönüşümü gözler önüne sermesi ile önemli bir eserdir. Anadolu'ya dışarıdan bir gözle bakılmış, her sınıftan insanlarla sık sık sohbetlere yer verilmiş ve Türkçe kelimelere parantez içi Macarcası da yazılarak anlatıma renklilik katılmıştır.

